

Mythologia, Venise, 1567 - III, 16 : De Proserpina

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Venise, 1567 - X \[29\] : De Proserpina](#)

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre III

[Mythologia, Francfort, 1581 - III, 16 : De Proserpina](#) est une version augmentée de ce document

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre III

[Mythologie, Paris, 1627 - III, 17 : De Proserpine](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre III

[Mythologie, Lyon, 1612 - III, 16 : De Proserpine](#) est une transformation de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Venise, 1567 - III, 16 : De Proserpina, 1567

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 13/01/2026 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/829>

Copier

Présentation du document

Publication Venise, Comin da Trino, 1567

ExemplaireMunich (Allemagne), Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ) ,
Res/4 Ant. 50
Formatin-4
Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Pagination77r°-79r°

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses[Proserpine](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 30/04/2018 Dernière
modification le 25/11/2024

lam scilicet prædictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos aëthrorum ignes descenderet. Eadem rursus inferorū Regina credita fuit, quia homines omnes factorum necessitati, hoc est Dei voluntati parent. Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes, quā calamitates & molestiæ, quæ homines è fato assidue infestant? eius item forma tam formidabilis varietatem æramnarum præsefert. Potest eadem rursus beneficiorum præfecta fluviorum cursus convertere, segetes aliā transferre, montes in profundum deicere astra, deducere de cælo, quia factorum necessitati ac voluntati divinæ nihil est quod non pareat. Cum vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenkum posse Deorum voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, omniaq; & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntateque Deorū, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus,

De Proserpina.

Cap. XVI.

Proserpinam alii eandem esse voluerunt Hecaten, alii cum Hecaten è superioribus parentibus natā esse affirmant, Cererem matrē Proserpinæ fuisse contendunt: quæ si è diversis parentibus natæ sunt, eadem certe esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declaravit Hesiodus in Theogonia;

*Αἰὲρ δ' Ἀνέμους καὶ ὕδατος ἦν ἡ Διὸς κόρη.
Ἐταίη δ' ἠὲ Προσεπίδα Ἀνὰ Διὶ, δὲ Διὶ κόρη.
Ἐπὶ τῇ δ' ἠὲ Περσεφιδῇ ἔδωκεν ἡ Περσεφιδῇ.
Διὸς τὴν ἡμετέραν Κερέην ἐκείνην ἀνέβη,
Ναίειν ἀμφοτέρω Προσεπιδῇ, quam rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter almus.*

Apollodorus Atheniensis in primo lib. Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo lib. septimo, Valentiam, quæ Hippodamium olim dicebatur, civitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima præra esse consueverunt, quo in loco cum flores legeret Proserpina à Plutone fuit rapta. Verum quoniam rem totam luculentissime expressit Marcus T. Cicero, & loci amœnitatem mirificè oratione pinxit, non grauebor ea ascribere, quæ sunt in actione sexta in Caium verrem ad hunc locum pertinentia; Verus est hæc opinio Iudices, quæ constat ex antiquissimis græcorum literis atque monumentis; insulam Siciliam totam esse Cereris, & Liberæ consecratam. Hoc cum cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Sicilia tam persuasum est, ut animis eorum infusum, atque innotatum esse videatur: nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Enneisium nemore; qui locus, quod in media est insula situs, umbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas sibi cum ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autem, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities, & aquæ perennes: tota verò omni aditu circumcisa, atque dirempta est. Quam circa lacus, lucique sunt plurimi, & le-

V Aissimi

Mythologiæ

Alissimi flores omni tempore anni locus ut ipse raptum illum virginis, quæ iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim propter eam spelunca quædam, conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem se-
runt repente cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum
asportasse; ac subito non longe à Syracusa penetrasse sub terras, lacumque
repente in eo loco extitisse, ubi usque ad hoc tempus Syracusani festos dies
anniuersarios agunt, celeberrimo, virorum, mulierumque conuentu. Pau-
sanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephissum amnem, cui no-
men fuit Caprifico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad infe-
ros descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium sepe
fuisse lapidibus, vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuen-
rit. Inde verò effectum est, ut, cum omnes à Sicilia raptam Proserpinam pu-
tent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurate consue-
uerint, ut est illud Aristophanis in Vespijs; οὐκ ἔστιν ἄλλος θεὸς ὡς ἡ Περσεφόνη. Sanè per Proserpinam.
Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in
specu à Plutone, sed super mare latam fuisse, cum ita scribat;

10

Ἄλγεα δὲ Περσεφόνει τί μιν ἄλγεα χερσὶν ἀρπύγῃ
ὀρέσασθαι συνέβαινον δὲ νότον καὶ μέγα δαίμων.
Ἀνδρῶν δὲ γυναικῶν τε πάντων ἀνδρῶν τε γυναικῶν
ἰσοδύναμις, καὶ πλοῖα ἰσοδύναμις δαίμων αὐτῇ.
Ἀφ' ὧν αὖτ' ἵσταντο δὲ τὸν ἀνδρῶν δὲ γυναικῶν.

20

Ut teneros olim carpens Proserpina flores
Sit patrum decepta dolo, & portata frequentes
Per sylvas, ut iunxit equos sua sub iuga Pluto,
Terrificos, celeres, raptam ut Proserpina valli est
Per dorsum portata maris, perque æquoris undas.

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Pluto-
ne cum narcissum colligeret his verbis; ἔτι αὖτε δὲ τὴν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν
ἰσοδύναμις, καὶ πλοῖα ἰσοδύναμις δαίμων αὐτῇ. Nam vel an-
te quàm raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiont igitur ipsam cum nar-
cissum colligeret, raptam fuisse. Obtinuit deinde Proserpina ut emulatus, &
capillorum lacerationes, & plagæ, quæ in funere familiarum & carissimorū
fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædam sacrificia; quod ita ex-
presit Euripides in Oreste;

30

Ἐκ δὲ τῆς ἀφ' ἧς, ἡ δὲ Λαοῦ δὲ κατὰ χροῖαν
Νηπίου τῆς ἀφ' ἧς κατὰ χροῖαν ἦν.
Capitisque plagæ, pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

40

Quæ cum mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo
carminum à Proserpina excipi in his;
Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæpe caput Proserpina fugit.

Cum rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater ieiuna illam qua-
reret ab Hippothoonte Neptuni & Alope Cereyonis filia, & à Meganira in
hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinū mi-
scuit; at Dea mœrens recusauit, cum diceret, sibi non fas esse bibere vinum
in filia calamitate; ac cinnamum & farinam sibi parari iussit, quem bibit. Erat
tambe muliercula quædam Meganira ancilla, ut tradidit Philochorus, Pa-
nos.

nos.

nos & Echus filia, quæ cum Deam mæstam videret, ridiculas narratiunculas;
& sales Iambico metro ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum
dolorem, interponebat: quare genus id carminis nō ante obseruatum, iam-
bicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis;

*Ἰαμβοῖς δὲ καὶ ἰατρικῇσι ποτὶ τὴν ἑλάνην ἔειπεν
Νηΐδης Διὸς υἱὸς ὅτε τὴν ἑλάνην ἔειπεν
Ἀνδάνης ἰαμβοῖς δὲ ἔειπεν ἰατρικῇσι
ὁπλῶν δὲ δούλοισι τὰς αἰετὰς ἔειπεν
Ἰπλε μὲν γὰρ σπυμάντια κύμβα' αἰνῶ,
λεῖψαν Ἐρέρης, ποτὶ πολλὰ τέχῃ παρὰτο.
Quo Ceres os olim penes Hypochuonta rigauit,
Ludicris salibus cum lætaretur Iambes.*

19

Atque cum nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab
Arethusa Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum ve-
ro Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti promisit
se facturum vt filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam acce-
deret, vt nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verum cum illa tria
grana mali punici, vel nouem, vt alii maluerunt, edisset indice Ascalapho, fi-
lia liberâ educere omnino nō potuit. Verūtamen ad mitigandum Cereris do-
lore statuit Iupiter vt alternè sex menses apud maritū, totidemque cum ma-
tre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorū antiquorum na-
tura scripsere, memoriæ proditum est, scriptum reliquit Theagenes & Apol-
lodorus Cyrenæicus in lib. 1. de Diis Iouem ad placandā Proserpinam, ipsi Si-
ciliam donasse. Fama est Pirithoum ac Theseū audita Proserpinæ pulchri-
tudine, illam rapturos, ad inferos descendisse: quippe cum ita coniurassent
vt alter alteri in acquirenda muliere opem ferret; ac iactis sortibus vtri pri-
ma obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cum vero Pirithous in Proser-
pinæ desiderium incidisset, iureiurādo astrictum habuit adiutorem Theseū,
qui ambo per Tanarū ad inferos descenderunt. Illi cum super petra quadā
consedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum
Cerberū profectus, Theseum, vt qui coactus eo accesserat, liberauit: At Pi-
rithoum ibi reliquit, quoniam consulto se in ea pericula coniecerat; quam
rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum;

20

30

*ὅστις ἐκ τῶν Πρωτοῦ Ἰπποκράτους ἀνέκδο-
τῶν ἀποδίδωκεν ὅτι τὸν Πιρίθουον ἔειπεν
ἡμεῖς δὲ τὸν Πιρίθουον ἔειπεν ἡμεῖς δὲ τὸν Πιρίθουον ἔειπεν*

*Thesea, Erechthidas inter clarissimos omnes
Qui fuit, & celebris, durissima vincla tenebant
Tænaria sub humo; quoniam comitatus euntem
Illuc Pirithoum fuerat.*

40

Et Virgilius lib. sexto ita de his querentem Charontem inducit;

*Nec vero Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse læu, nec Thesea, Pirithoumque.
Diis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit,
Iphius à solio regis, traxitque tremantem.
Hi dominam Ditis Thalamos deducere adorti.*

Proserpinæ mos erat modo canes, modo nigrae & steriles victimas immola-

V a ri, quare

Mythologia.

si, quare ita scripsit Virgilius; ipse atri velleris agnam
 Aeneas matri Eumenidum, magnæque sorori
 Bose ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.

Hoc in loco non solum varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare conuenit; quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinum poeta nominauit, cū huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Beoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cauernosum antrū ingressam, quo anser, à lapide sub quo se occultauerat retracto statim fluuius ex eo loco emerit, qui fuit nominatus Ercyna. Fuit in agro Phocenſi Proserpinæ Venatricis templum, & Soteræ siue leuantis siue Sospitæ apud Arcades. Apud Phlyenses Primogeniæ. Nam & huius Deæ pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cum fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poetæ, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiūxerunt. scriptum reliquit æzæz hyllo-
 ria 41. Chylid. 1. Theseum in Molossorum regionem vna cum Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres, filia Proserpinæ (nam mos fuit Molossorum omnes formosas mulieres Proserpinas appellare.) canemque habebat Aidoneus eximie magnitudinis, qui Tricerberus vocabatur. Hi cum per insidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt: atque quoniam Pirithous auctor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & voratur. Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eò ab Euristheo missus ad abducendum Tricerberum, illū è vinculis liberauit. At nunc cur fabulas has finxerint, explicemus. Cicero in lib. secundo de Natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutoni patri dedicatam qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quod omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse volunt, absconditamque quæri à matre fingunt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina, quæ iaciuntur, è præteritis frugibus sunt exempta. At cur cum flores colligeret fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum præcipue colligens? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aeris temperiẽ demonstrarunt scriptores; quippe cum in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse consueverint: sicut de Lusitania scripsit Athenæus lib. octauo, quod ibi rosæ ac violæ per maius spatium triū mensū deesse non consueverunt. Præterea cum sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur: quippe cum à superiore frigore semen depressum excreseat in caput, radicesque in loco tepidiorẽ dilatat; illud semen cum impleatur nutrimento in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum præcipue, quod nomen torporem & segnitiam significat. Non enim statim erumpit semen ubi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet; donec anni tepore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quod ea insula exterarum omnium tritici facillima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quæ virtus est seminis, vt nomen ipsum significat, Ceteri indicantur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex men-
ses

ses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus. Dicta est ut quidam putarunt à Latinis à serpendo, quia semen per terram serpat, quam alii ita dictam existimant, quia luna sit, & modo ad dextram, modo ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ: quam tamen lunam esse sensit Orpheus in hymnis, ut in his apparet;

Ὀρφεὺς, ἀρχαῖα, καὶ βυβλικὰ μύθῳ,

Εὐφροῖ, ἀνταρτίῳ χαίρουσιν ἀνέστη.

Ἰσὺς ἐκφάνετα δὲ καὶ βλαστῶν, χερσὶν ἀπασιν.

Splendida, sola viris optabilis, unâq; vernam

Ostentans faciem, cornutaq; frugibus almis

Quæ sacrum corpus monstras tidentibus agris.

Qui igitur lunam, & necaten, & Proserpinam esse putarunt unam, illam sex menses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphæriū, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderūt. atq; de Proserpina satis, nunc de luna dicamus.

De Luna.

Cap. XVII.

AT vero Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefacit: cum Lunam alii Hyperionis filiam esse crediderint, alii Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium;

τῆς δὲ τῆς Ἑρμῆος ἡ μήτηρ ἡ Ἑρμῆος μήτηρ.

ἡ δὲ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ.

Πᾶσι τοῖς θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ἀνταρτίῳ.

Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores.

Diuinæ ad speculum venit præsentia Lunæ,

Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse hyperionis & Thiz putauit, cum ita scribat;

ἡ δὲ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ.

ἡ δὲ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ.

Ἀδελφὸς τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ.

ἡ δὲ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ.

Thia parit Solem magnum, Lunamq; nitentem,

Quæ superis exorta, viris quæ lumina pandit.

Autotant, rebus reddit quæ exorta colores.

Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alii Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, ut testatur in his Euripides in Phœnissis;

ἡ δὲ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ ἡ μήτηρ.

φίλοι,